

**Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi
İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutu**

**2018-ci il üzrə
HESABAT**

Dekabr, 2018

İQTİSADI İSLAHATLAR ELMİ TƏDQİQAT İNSTİTUTUNUN 2018-Cİ İLDƏ FƏALİYYƏTİ

Hesabat ilində İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutu 2018-ci ilin təsdiq edilmiş İş planına müvafiq qoyulan istiqamətlər üzrə işləri icra etmişdir. Belə ki, 2018-ci ilin əvvəlində İnstitutun İş planı İqtisadiyyat Nazirliyinin fəaliyyət istiqamətləri, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələri"ndə, Dövlət Proqramlarında icraçı olduğu tədbirlər nəzərə alınmaqla tərtib edilmiş, nazirliyin müvafiq şöbələr və struktur bölmələri ilə razılaşdırılmaqla təsdiq olunmuşdur. İş planına uyğun olaraq "**Azərbaycan Respublikasında davamlı sosial-iqtisadi inkişafın təmin olunması problemlərinin tədqiqi**" istiqaməti üzrə 6 problemi əhatə edən 30-dan çox iş yerinə yetirilmişdir. İş planında nəzərdə tutulan işlərdən əlavə olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yeni Sərəncamları, Nazirliyin Kollegiya qərarları, yeni Dövlət Proqramları və Nazirliyin bölmələri tərəfindən İnstituta həvalə edilmiş bir sıra tapşırıqlar yerinə yetirilmişdir.

İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutunda 2018-ci ildə yerinə yetirilmiş işlərin problemlər üzrə qısa xülasəsi

I. ELMİ-TƏDQİQAT VƏ ANALİTİK TƏHLİL İŞLƏRİ

Problem 1. Azərbaycan Respublikasında makroiqtisadi proseslərin təhlili

1.1. Azərbaycanın sosial-iqtisadi göstəricilərinin proqnozlaşdırılmasının makroekonometrik modelinin işlənməsi

Azərbaycanın Milli Hesablar Sisteminin 1995-2017-ci ilin məlumatları əsasında qısamüddətli iqtisadi monitoring və proqnozların hazırlanması üçün məlumat bazası formalaşdırılmış və bunun əsasında ev təsərrüfatları, dövlət, firmalar və qalan dünya kimi iqtisadi subyektlərin (agentlərin) iştirakı ilə əmtəə və xidmətlər, pul və resurs bazarı arasındakı əlaqələr (axınlar) nəzərə alınmaqla qısamüddətli makroekonometrik model işlənilib hazırlanmışdır. Model kifayət qədər kompakt ekzogen dəyişənləri (dövlətin son istehlak xərcləri, M2 pul kütləsi, Sərəncamda qalan ümumi gəlir, depozit və əmanətlər üzrə orta faiz dərəcəsi, valyuta məzənnəsi (dollara qarşı), dünya neft qiymətləri) və endogen dəyişənləri (ümumi daxili məhsul, ev təsərrüfatlarının son istehlak xərcləri, əsas kapitalın ümumi yığılımı (investisiyalar), mal və xidmətlərin idxalı, mal və xidmətlərin ixracı, uçot faiz dərəcəsi) əhatə edir və qeyd olunan ekzogen göstəricilər üzrə qurulmuş ssenarilər nəzərə almaqla endogen göstəriciləri növbəti üç il üzrə proqnozlaşdırmağa imkan verir.

1.2. Sosial əhəmiyyətli ərzaq məhsullarının qiymətlərində baş vermiş dəyişikliklərin təhlili

Tədqiqat işində sosial əhəmiyyətli 19 məhsulun (uzun düyü, buğda unu, əla növ buğda çörəyi, makaron, sümüklü mal əti (doğranmış), sümüklü qoyun əti, toyuq əti, pasterizə olunmamış üzlü süd, brınza pendiri, toyuq yumurtası, kərə yağı, zeytun yağı, günəbaxan yağı, qarğıdalı yağı, baş soğan, kartof, şəkər, şəkər tozu, qara və yaşıl çay) baxılan dövr ərzində qiymətlərində baş vermiş dəyişmələr və bu dəyişmələrə təsir göstərən amillər seçilərək onların təsirləri ölçülmüşdür.

Təhlilin məlumat bazası aylıq səpkidə 2012-ci ilin yanvar ayından başlayaraq 2017-ci ilin dekabr ayına qədər olan dövrü əhatə etməklə formalaşdırılmışdır. Ərzaq balansları isə 2012-2016-cı illəri əhatə edən dövr üçün illik səpkidə araşdırılmışdır.

Hər bir məhsul üçün ekonometrik təhlillər hazırlanmış metodologiyaya müvafiq olaraq Eviews program paketi vasitəsilə qiymətləndirilmiş, təsir amilləri üzrə alınmış nəticələr müvafiq cədvəllər üzrə təsnifləşdirilərək ümumiləşdirilmişdir.

1.3. Örnək müəssisələr üçün enerji səmərəliliyi və enerji qənaəti üzrə amillərin müəyyən edilməsi

Qənaətli istehsal üsullarının tətbiqi üzrə seçilmiş potensial örnək müəssisələrdə aparılacaq enerji auditinin metodologiyası əsasında enerji səmərəliliyi tədbirlərini şərtləndirən amillər müəyyənləşdirilmişdir. Ağır sənaye və maşınqayırma sahəsində fəaliyyət göstərən bu müəssisələrdə aparılması nəzərdə tutulan enerji auditinin ümumi prinsipləri bu sahədə müvafiq təcrübəsi olan beynəlxalq və yerli şirkətlər, eləcə də TİKA-nın dəstəyi ilə Turk Standartları İnstitutu ilə birgə nəzərdən keçirilərək sistemləşdirilmişdir. Həmçinin bu auditin nəticələrinin praktiki istifadəsinin digər müəssisələrə əhəmiyyəti baxımından örnək müəssisələrdə araşdırılması və təhlili imkanlarını əhatə edən hesabatın işçi variantı hazırlanmışdır.

1.4. İqtisadi monitoring sisteminin nəzəri-metodoloji bazasının işlənilməsi

Qeyd olunan mövzu istiqamətində beynəlxalq təcrübədə iqtisadi monitoring sistemine dair müvafiq ədəbiyyatlar toplanmış, xülasə olunmuş, Gömrük İttifaqına üzv dövlətlərin sosial-iqtisadi inkişafının aparıcı göstəricilərinin qurulmasına aid metodoloji yanaşmalar öyrənilmişdir. Hesabatda həmçinin hər hansı təsərrüfat proseslərinin və hadisələrin sistemli şəkildə izlənilməsini, gözlənilən dəyişikliklərin qiymətləndirilməsini, eləcə də müəyyən iqtisadi tendensiyaların proqnozu və aşkara çıxarılmasını ehtimal edən xüsusi bir iqtisadi müşahidə növü kimi iqtisadi monitoring anlayışı və mahiyyəti araşdırılmış və müəyyən edilmişdir ki, iqtisadi monitoring ən mühüm iqtisadi tədqiqat növü olub iqtisadi

trendləri araşdırır, yəni iqtisadi inkişafın uzunmüddətli keyfiyyət və kəmiyyət parametrlərini müəyyən edir. Hesabatda, habelə iqtisadi monitoring metodlarının əsaslandığı və qısa və uzunmüddətli dövrləri əhatə edən indikatorlar təsnifləşdirilmiş, iqtisadiyyatda baş verəcək dəyişikliklərin erkən siqnallarını verən aparıcı və ya qabaqlayıcı, dəyişiklik baş verdikdən sonra siqnallar verən və iqtisadi dəyişiklik haqqında məlumatlandırıcı gecikən, iqtisadiyyatın mövcud vəziyyətini izləməyə imkan verən və iqtisadi durumu təsdiq edən üst-üstə düşən indikatorlar barədə məlumat verilmişdir.

Problem 2. Sənayenin inkişaf perspektivlərinin qiymətləndirilməsi

2.1. Üzümçülük və şərabçılıq məhsullarının xarici bazarlara çıxışı üçün dövlət dəstəyinin göstərilməsi, şərab zavodlarının tam gücü ilə işləməsi üçün dəstəkləyici tədbirlərin həyata keçirilməsi

Üzümçülük və şərabçılıq məhsullarının xarici bazarlara çıxışı üçün dövlət dəstəyinin göstərilməsi, şərab zavodlarının tam gücü ilə işləməsi üçün dəstəkləyici tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə üzümçülük və şərabçılıq məhsullarının xarici bazara çıxışı üçün dəstəkləyici tədbirlərin həyata keçirilməsinə dair Rusiya Federasiyasının müvafiq dövlət dəstəyi araşdırılmışdır. Araşdırmalar nəticəsində məlum olmuşdur ki, ölkənin ənənəvi iqtisadi fəaliyyət sahələrindən olan üzümçülük və şərabçılığın inkişaf etdirilməsi üçün bu sahədə hüquqi-normativ baza xeyli yaxşılaşdırılmış, eləcə də digər sahələrdə olduğu kimi həm istehsal, həm də ixracın təşviqi istiqamətində tədbirlər həyata keçirilir. Beynəlxalq təcrübənin araşdırılması, eləcə də ölkədə bu sahədə həyata keçirilən tədbirləri nəzərə almaqla üzümçülük və şərabçılıq məhsullarının xarici bazarlara çıxışı üçün dövlət dəstəyinin göstərilməsi, şərab zavodlarının tam gücü ilə işləməsi üçün dəstəkləyici tədbirlərin həyata keçirilməsinə dair üzümçülüyn və şərabçılığın regional inkişaf xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla subsidiyaların müəyyən edilməsi, subsidiyaların yalnız tinglərə deyil, həmçinin istehsal edilmiş məhsula da, onların digər xərcləri nəzərə alınmaqla, verilməsi, ixracın dəstəklənməsilə əlaqədar xarici bazarlara dair marketing tədqiqatlarının maliyyələşdirilməsi və ixracatçıların məlumatlandırılması, beynəlxalq elektron ticarət platformaları vasitəsilə məhsulların satışına dair istehsalçıların maarifləndirilməsi və bu kimi təkliflər hazırlanmış və aidiyyəti üzrə təqdim edilmişdir.

2.2. Mineral və qazlı sular bazarında mövcud vəziyyətin (istehsal, idxal, ixrac) təhlili, müvafiq təkliflərin hazırlanması və istehsalın dəstəklənməsi

Mineral və qazlı sular bazarında mövcud vəziyyət istehsal, idxal və ixrac üzrə ətraflı təhlil olunmuşdur. Mineral sular üzrə təsnifatlaşdırma aparılmış, bu sahədə beynəlxalq təcrübə araşdırılmışdır. Azərbaycanda mineral su ehtiyatlarının icmalı verilmiş, habelə

respublikamızda mineral və qazlı suların müqayisəli üstünlükləri qiymətləndirilmişdir. Qeyd olunan istiqamətlər üzrə bütün mərhələlərdə kifayət qədər zəngin statistik məlumatlar əsasında sustemləşdirilmiş hesablamalar aparılmış və müvafiq təklif və tövsiyələr verilmişdir.

2.3. Qurudulmuş və dondurulmuş meyvə-tərəvəz məhsulları istehsalı üzrə diaqnostik təhlillərin aparılması

Tədqiqat işi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 06.12.17. tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi"nin icrası istiqamətində həyata keçirilmişdir. İşdə qurudulmuş və dondurulmuş meyvə-tərəvəz sektorunun istehlakçı tərəfindən seçilmə səbəbləri, sektorun üstünlükləri, istifadə edilə bilən sənaye sahələri və Avropa bazarında bu məhsullara olan tələbat araşdırılmışdır. Həmçinin, işdə ixrac potensialı böyük olan ərik, alma, xurmanın qurudulmuş məhsul növü, giləsin isə dondurulmuş məhsul növü üzrə müqayisəsi aparılmış, təkliflər hazırlanmışdır.

2.4. Kiçik və orta ölçülü meyvə-tərəvəz məhsulları üzrə dəyər zəncirinin bütün həlqələrini əhatə edən diaqnostik təhlillərin aparılması

Tədqiqat işi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 06.12.17. tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi"nin icrası istiqamətində həyata keçirilmişdir. İşdə Azərbaycanın kənd təsərrüfatı ixracı təhlil edilmiş, meyvə-tərəvəz məhsulları istehsalı üzrə mövcud vəziyyət öyrənilmişdir. Həmçinin, kənd təsərrüfatı ixracında əsas payı olan məhsullar seçilmiş, hər bir məhsul üzrə əkin sahəsi, istehsalı və ixracı olmaqla təhlil aparılmış, eləcə də məhsulların dəyər zənciri üzrə müqayisəsi verilmiş, müvafiq təkliflər hazırlanmışdır.

2.5. Texniki-iqtisadi və maliyyə əsaslandırmaqları aparılmaqla istehsalı qısa zaman ərzində mümkün olan və nisbətən az investisiya tələb edən məhsul istiqamətlərinin seçilməsi, seçilmiş məhsul istiqamətlərinə dair rentabellik və investisiya ehtiyacları üzrə cədvəllərin hazırlanması

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 dekabr 2016-cı il tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında ağır sənaye və maşınqayırmanın inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"nin 2.1.1. Regional bazarlara ixrac perspektivi olan malların siyahısının hazırlanması və təhlillər aparılması tapşırığının 4-cü "Texniki-iqtisadi və maliyyə əsaslandırmaqları aparılmaqla ümumi siyahıdan istehsalı qısa zaman ərzində

mümkün olan və nisbətən az investisiya tələb edən məhsul istiqamətlərinin seçilməsi, seçilmiş məhsul istiqamətlərinə dair rentabellik və investisiya ehtiyacları üzrə cədvəllərin hazırlanması” alt bəndinin icrası istiqamətində müəyyən edilmiş məhsullar üzrə iqtisadi fəaliyyət növlərinin kodları müəyyənləşdirilmiş, daha sonra Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin mal və xidmətlərin ehtiyat və istifadə cədvəlləri əsasında hazırladığı məhsul və xidmətlərin istehsalı və bölüşdürülməsinin 96 ölçülü sahələrarası balans cədvəli əsasında seçilmiş məhsullar üzrə uyğun fəaliyyət növü çərçivəsində rentabelliklər hesablanmış, eyni zamanda sahələrarası balans modeli əsasında multiplikator əmsalları qiymətləndirilmişdir. Həmçinin, seçilmiş məhsullar üzrə investisiya ehtiyacları cədvəlləri tərtib olunmuşdur.

2.6. Maliyyə dəstəyinin növünün və səviyyəsinin müəyyən edilməsi. (Əsas bitkiçilik məhsulları üçün müəyyən edilmiş ərazilərdə cari və potensial istehsal həcmnin müəyyənləşdirilməsi və ya emal üzrə dəyər zəncirində potensialın qiymətləndirilməsi)

İşdə “Əsas bitkiçilik məhsulları üçün müəyyən edilmiş ərazilərdə cari və potensial istehsal həcmnin müəyyənləşdirilməsi və ya emal üzrə dəyər zəncirində potensialın qiymətləndirilməsi” tədbiri üzrə emal dəyər zəncirinin qiymətləndirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Müvafiq olaraq, Yuxarı Şirvan kanalı ətrafı ərazilərin potensialına dair qiymətləndirmə aparılmışdır. Qiymətləndirmə zamanı kanal ətrafında Yevlax, Ağdaş, Zərdab, Göyçay, Ucar, Kürdəmir, İsmayilli, Ağsu, Şamaxı və Hacıqabul rayonlarının ərazisi nəzərə alınmış, payızlıq taxıl, yonca, pambıq, üzüm, tərəvəz, qarğıdalı, soya, nar, xurma məhsullarının istehsal potensialı araşdırılmışdır. Nəticədə, əkin dövriyyəsinə cəlb ediləcək ərazilərə, ekoloji tarazlığa və kanalın investisiyalarına dair potensial səviyyə müəyyən edilmişdir.

Problem 3. İnnovasiya infrastrukturunun formalaşması

3.1. İnnovasiya xarakterli biznes planlarının həyata keçirilməsi üçün texnopark və biznes inkubatorlarında xüsusi proqramların hazırlanması və fəaliyyətlərinin maliyyələşdirilməsi üçün investisiya güzəştlərinin tətbiq edilməsi

İş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 06.12.17. tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin icrası istiqamətində həyata keçirilmişdir. Tədbirin icrası üzrə “KOS subyektlərinin innovasiya xarakterli biznes planlarının həyata keçirilməsi üçün *Xüsusi Proqram*” hazırlanmışdır. Proqramın məqsədi KOS subyektlərinin innovasiya xarakterli biznes planlarının həyata keçirilməsi üçün dövlət dəstəyi

mexanizmlərini müəyyən etməkdir. Dəstək mexanizlərindən biri kimi subsidiyaların verilməsi proqramda öz əksini tapmışdır ki, bu zaman KOS subyektlərinin seçimi müsabiqə əsasında aparılır. KOS subyektinin fəaliyyəti, haqqında hesabat forması, subsidiyaların həcmnin hesablanması qaydası, rezidentlərə maliyyə dəstəyi göstərə biləcək təşkilatların siyahısı və “İnnovasiya xarakterli biznes-planların hazırlanması üzrə KOS subyektləri üçün metodiki tövsiyələr” da sənədə əlavə edilmişdir.

3.2. İnnovasiya mərkəzlərində (FabLabs, İlabs) potensial sahibkarlıq və ya startap fəaliyyəti ilə məşğul olmaq istəyən şəxslərin informasiya texnologiyaları avadanlığı ilə təmin edilməsi, onların hazır laboratoriya alətlərindən istifadə etməsinə şərait yaradılması

İş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 06.12.17. tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin icrası istiqamətində həyata keçirilmişdir. İşdə FabLabs, İLabs laboratoriyalarının qurulması üzrə beynəlxalq təcrübə, əsasən Türkiyə və Rusiya ölkələrinin təcrübəsi araşdırılmış, arayış hazırlanmışdır. Arayışda “FabLab”ların əhəmiyyəti, standart təchizat avadanlıqları, laboratoriyanın tərkibinə daxil edilə bilən xüsusi şəxslər barədə məlumatlar öz əksini tapmışdır. Həmçinin, işin icrası istiqamətində ölkə ərazisində mövcud olan bütün universitet və elmi tədqiqat müəssisələrində mövcud laboratoriyalar, onların fəaliyyət istiqamətləri, avadanlıqlarla təchizat səviyyəsi, özəl sektorun tələb və təkliflərinin öyrənilməsi məqsədilə sorğu keçirilmişdir. Respublika üzrə 150-dən çox elmi müəssisəyə məktub vasitəsilə anketlər təqdim edilmiş və yalnız 34 müəssisədən cavab alınmışdır. Bu məlumatlar əsasında “KOS-a xidmət sahələri: təkliflər kataloqu” hazırlanmış, çapa təqdim edilmiş, həmçinin İnstitutun rəsmi internet sahifəsində yerləşdirilmişdir.

3.3. Beynəlxalq təcrübə əsasında innovasiya fəaliyyətini stimullaşdıran beynəlxalq əhəmiyyətli və müstəqil elmi-tədqiqat institutlarının və elmi-istehsalat komplekslərinin (birliklərinin) yaradılması ilə bağlı təkliflərin hazırlanması

İşdə “Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin “İnnovasiya fəaliyyətini stimullaşdıran beynəlxalq əhəmiyyətli və müstəqil elmi-tədqiqat institutlarının və elmi-istehsalat komplekslərinin (birliklərinin) yaradılması ilə bağlı təkliflərin hazırlanması” tədbirinin icrası nəzərdə tutulmuşdur. Bu məqsədlə dünya ölkələrinin təcrübəsi araşdırılmış və Azərbaycanda fəaliyyətdə olan elmi-tədqiqat təşkilatlarının fəaliyyətinin ümumi qanunvericilik bazası təhlil edilərək, beynəlxalq təcrübəyə əsasən innovasiya fəaliyyətini

stimullaşdıran beynəlxalq əhəmiyyətli və müstəqil elmi-tədqiqat institutlarının və elmi-istehsalat komplekslərinin yaradılması ilə bağlı təkliflər paketi tərtib olunmuşdur. Qeyd edilən təkliflər innovasiya fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üzrə vahid idarəetmə mexanizminin müəyyən edilməsini, ölkədə mövcud olan elmi-tədqiqat institutları, mərkəzləri və akademiyaaların fəaliyyətinin vahid məqsədlərdə birləşdirilməsini, həm mövcud dövlət elmi-tədqiqat institutları və mərkəzlərinin, həm də müstəqil elmi-tədqiqat mərkəzlərinin sənaye müəssisələrilə əməkdaşlığı və reallaşdırılan layihələr nəzərə alınmaqla güzəştlər mexanizminin hazırlanmasını nəzərdə tutur. Eyni zamanda, yaradılacaq elm-istehsalat birlikləri və müstəqil elmi-tədqiqat institutları qurularkən qiymətləndirilməsi təklif edilən ilkin meyarlar müəyyən edilmişdir.

3.4. Yeni innovasiya mərkəzlərinin, texnologiya transfer mərkəzlərinin yaradılması, təşəbbüskar investorların ölkənin innovasiya infrastrukturunun formalaşdırılması istiqamətində fəaliyyətinin dəstəklənməsi ilə bağlı beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi

İşdə "Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi"nin "Yeni innovasiya mərkəzlərinin, texnologiya transfer mərkəzlərinin yaradılması, təşəbbüskar investorların ölkənin innovasiya infrastrukturunun formalaşdırılması" tədbirinin icrası istiqamətində innovasiya mərkəzlərinin yaradılmasının ilkin xüsusiyyətləri araşdırılaraq, innovasiya mərkəzlərinin, texnologiya transfer mərkəzlərinin yaradılmasında təşəbbüskar investorların dəstəkləyici tədbirləri Mərkəzi Avropa ölkələri, Belarusiya, Türkiyə, Rusiya Federasiyası və Çinin nümunəsində tədqiq edilmişdir. Təcrübəsi öyrənilən ölkələrdə tətbiq edilən güzəştlər ümumiləşdirilmiş və yeni şirkətlər üçün mənfəət vergisinə güzəşt, iş yeri yaratma qrantları, təlim və yenidən hazırlanma qrantları, fərdi maliyyələşdirilən xərclərin subsidiyalaşdırılması, innovativ məhsulların satışından əldə olunan mənfəətin vergidən azad olması, qeydiyyat tarixindən etibarən ilk 7 il ərzində ölkənin investisiya proqramına daxil edilmiş layihələrə investisiya qoyuluşu edən xarici investorlara güzəştlərin edilməsi və s. bu kimi mexanizmlər müəyyən edilmişdir.

3.5. Model müəssisə metodologiyası və onun tətbiqi ilə fəaliyyətin qiymətləndirilməsi

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 06.12.16. tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında ağır sənaye və maşınqayırmanın inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"yə müvafiq olaraq Azərbaycanda qənaətli istehsal üsullarının təhlili, ölkənin sənaye sahələrində tətbiqinə dair dünya təcrübəsi əsasında sorğular

aparılmış, müvafiq meyarlar seçilmiş və qiymətləndirmə metodologiyası hazırlanmışdır. Azərbaycanın ağır sənaye və maşınqayırma 50-yə yaxın ilkin seçilmiş müəssisələri toplanmış məlumatlar əsasında yenidən hazırlanmış metodologiya əsasında qiymətləndirilmiş və reytingləri müəyyən edilmişdir. Yol xəritəsinin tələblərinə müvafiq olaraq Metodologiya əsaslanmaqla müəssisələrin fəaliyyətinə dair qiymətləndirmə nəticəsində “ATEF Şirkətlər Qrupu” qənaətli istehsal üsullarını daha effektiv edən pilot model müəssisə kimi seçilmişdir.

3.6. Qənaətli istehsal metodları üzrə qanunvericilik bazasının təhlili və müvafiq təkliflərin hazırlanması

Tədqiqat işində Azərbaycanda ağır sənaye və maşınqayırma müəssisələrində qənaətli istehsal imkanları araşdırılmış və bu üsulların məhsuldarlığın xeyli artmasına kömək edə biləcəyi müəyyən edilmişdir. Ağır sənaye və maşınqayırma müəssisələrində istehsal fəaliyyətinin səmərəli təşkili məqsədilə ölkədə fəaliyyət göstərən bir çox müvafiq müəssisələrə dair məlumatlar toplanmış və sistemləşdirilmişdir. 2016-cı ilin ümumi fəaliyyət göstəriciləri normallaşdırma əsasında indekslərə çevrilmiş və orta göstəricilər müəyyənləşdirilmişdir. Qeyd edilən metodologiya üzrə hesablamalar 45 ağır sənaye və maşınqayırma müəssisəsi üzrə aparılmışdır. Eyni zamanda, enerji effektivliyinin qiymətləndirilməsi məqsədilə həmin müəssisələrə enerji auditi ilə əlaqədar Schiender Electrics şirkətilə birgə hazırlanmış sorğu göndərilmiş və 14 müəssisə tərəfindən sorğuya verilən cavablar əsasında qiymətləndirmə aparılmışdır. Bu isə sorğu göndərilmiş müəssisə sayının təxminən 31 faizini əhatə edir. Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti qənaətli istehsal metodlarının tətbiqinin təklif edildiyi müəssisələrdə istehsalın səmərəliliyinin artmasına və beynəlxalq standartlara uyğun təşkili tələbi baxımından təkmilləşdirilməsinə töhvə verməsidir. İşin icrasının nəticəsi olaraq “Sənayenin müxtəlif sahələrində qənaətli istehsal metodlarının tətbiqi Konsepsiyası” hazırlanmışdır.

3.7. İnnovasiya fəaliyyətinə investisiya qoyuluşunun təşviq edilməsi

İş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 06.12.17. tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi”nin icrası istiqamətində həyata keçirilmişdir. İşin məqsədi investorların innovasiya fəaliyyətinə cəlb edilməsidir. Bu sahədə beynəlxalq təcrübə və yerli vəziyyət öyrənilmiş, nəticə olaraq “İnnovasiya Fəaliyyətinin İnkişafı Dövlət Proqramı (20__-20__-ci illər)” layihəsi hazırlanmışdır. Dövlət Proqramının həyata keçirilməsi üzrə Tədbirlər Planında ölkədə innovasiya fəaliyyətinin normativ-hüquqi və metodoloji bazasının təkmilləşdirilməsi, elmi potensialın, innovativ sahibkarlığın və innovasiya infrastrukturunun inkişafı, milli innovasiya

sisteminin elementləri arasında qarşılıqlı münasibətlərin təmin edilməsi, beynəlxalq əməkdaşlıq, innovasiya siyasəti ilə bağlı tədbirlər nəzərdə tutulur, hər bir tədbir üzrə icraçı qurumlar və icra müddətləri müəyyən olunur. Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi ölkədə innovativ sahibkarlığın inkişafı, regionlarda sənaye və elmi-tədqiqat müəssisələrinin qarşılıqlı fəaliyyətinin təmin olunması, yeni iş yerlərinin açılması məsələlərin həllində mühüm rol oynayacaqdır.

Problem 4. Regionların və sahibkarlığın inkişafı

4.1. Yüksək texnologiyalar parklarının özəl sektor tərəfindən yaradılması üçün təşviqedic proqramların hazırlanması

İş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 06.12.17. tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi"nin icrası istiqamətində həyata keçirilmişdir. İşdə yüksək texnologiyalar parklarının özəl sektor tərəfindən yaradılması üzrə beynəlxalq təcrübə öyrənilmiş və "Yüksək texnologiyalar parklarının (YTP) özəl sektor tərəfindən yaradılması üçün təşviqedic proqram" hazırlanmışdır. Proqramda YTP-lərin vəzifələri, özəl sektor tərəfindən yüksək texnologiyalar sahəsində texnoparkların yaradılmasına dövlət dəstəyi, YT sahəsində texnoparkların idarəetmə sistemi məsələləri öz əksini tapmışdır. Həmçinin icra ilə əlaqədar yüksək texnologiyalar sahəsinin inkişaf etdirilməsi, texnoparkda fəaliyyətin həyata keçirilməsi, innovasiya məhsulunun və yüksək texnologiyaların hazırlanması, işlənilməsi və elmi tədqiqatların aparılması üçün dövlət tərəfindən tətbiq edilmiş stimullaşdırıcı tədbirlər və qəbul edilmiş qanunvericilik aktları barədə qısa məlumatları özündə əks etdirən kitabça hazırlanmışdır.

4.2. Azərbaycan Respublikasında orta təbəqənin qiymətləndirilməsinin nəzəri-metodoloji əsasları

Tədqiqat işində orta təbəqəyə dair xronoloji ardıcılığa uyğun olaraq nəzəri yanaşmalar verilmiş və müvafiq ümumiləşdirmələr aparılmışdır. Eyni zamanda orta təbəqənin hansı səviyyədə olduğunu ölçmək üçün istifadə edilən kriteriyalar, metodoloji yanaşmalar araşdırılaraq, ölkəmizdə tətbiq edilməsi və digər ölkələrlə müqayisə edilməsi mümkün olan metodologiyalar müəyyənləşdirilmişdir. İşdə, həmçinin bu metodologiyaların tətbiq edildiyi bəzi ölkələrin təcrübələrinə baxılmış, ölkəmizdə əhalinin orta təbəqəsini qiymətləndirməyə imkan verən nəzəri-metodoloji əsaslar verilmişdir.

4.3. Sektorlar üzrə əmək məhsuldarlığının mövcud vəziyyətinin və bu sahədə qanunvericilik bazasının öyrənilməsi, beynəlxalq təcrübənin araşdırılması və 2019-2020-ci illər üçün tədbirlər planının hazırlanması

İşin məqsədi əmək məhsuldarlığı üzrə beynəlxalq təcrübə əsasında qanunvericilik bazasının hazırlanmasıdır. Bu istiqamətdə beynəlxalq təcrübə araşdırılmış, respublikada mövcud vəziyyət öyrənilmişdir. Nəticə olaraq “Əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsi və Sahə klasterlərinin inkişafına yönəldilmiş innovasiya fəaliyyəti subyektlərinə dövlət dəstəyi göstərilməsi Qaydaları” və icra üzrə tədbirlər planı layihəsi hazırlanmışdır. Hazırlanmış sənədlər müvafiq qurumlara göndərilmişdir.

Problem 5. İnformasiyanın işlənməsi və statistikanın təşkili

5.1. Regional sənaye pasportunun hazırlanması

Tədqiqat işində pilot layihə olaraq “Gəncə-Qazax regionunun sənaye pasportu” hazırlanmışdır. İşdə Gəncə-Qazax regionun təbii-coğrafi xarakteristika; inzibati ərazi vahidinin inkişafı ilə bağlı tarixi və retrospektiv məlumatlar; demoqrafik xarakteristika və əhəlinin yaşayış səviyyəsi; sosial-mədəni sfera; idarəetmə orqanları və ictimai nümayəndəliklər (təşkilatlar); ümumi sosial-iqtisadi indikatorlar; əsas iqtisadi subyektlər; regiona qoyulan investisiyalar; sənaye istehsalı sahəsində müvafiq layihələrin həyata keçirilməsi üçün regionun iqtisadiyyatına, sənaye potensialına və investisiya sahələrinə dair məlumatlar daxil edilmiş, regionun iqtisadi göstəriciləri, sənaye göstəriciləri, sənayenin mövcud infrastrukturunu, sənayenin mövcud dövlət dəstəyinin və tənzimlənməsinin əsas istiqamətləri, regionun sənaye xammal bazası və ixrac olunan sənaye məhsulları (növləri, əsas bazarlar) işdə öz əksini tapmışdır.

5.2. Kənd yerlərinin sosial-iqtisadi inkişafı üzrə statistik bazanın və monitoring sisteminin yaradılması

İş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 06.12.17. tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi”nin icrası istiqamətində həyata keçirilmişdir. Qeyd edilən istiqamətdə "Statistik bazanın və monitoring sisteminin yaradılması metodologiyası" işlənilmiş, həmçinin "Monitoring sisteminin mexanizmi" qurulmuşdur. Statistik bazanı əks etdirən göstəricilər kənd yerlərində rifah səviyyəsi, məşğulluğun strukturu, sosial xidmətlər və infrastrukturla təminat və digər məsələləri əhatə etməklə qruplaşdırılmışdır. Bu göstəricilərin toplanması üçün ölkənin 52 yerli icra hakimiyyəti orqanına rəsmi olaraq məktubla müraciət edilsə də cəmi 4 inzibati rayondan – Qazax, Saatlı, Kürdəmir, Quba

inzibati rayonlarından kənd yerləri üzrə məlumatlar təqdim edilmişdir. Həmin rayonların kəndlərini əhatə edən statistik baza yaradılmışdır.

II. ELMI-TƏŞKİLATI İŞLƏR VƏ KADR POTENSİALININ GÜCLƏNDİRİLMƏSİ

Hesabat ilində:

- İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutunda “Clarivate Analytics” Şirkəti ilə əməkdaşlıq çərçivəsində “InCites: analitik platformasının imkanları” mövzusunda seminar keçirilib (6 iyul 2018-ci il);

- İqtisadi keçid yaşayan Ölkələrin Kənd Təsərrüfatı İnkişafı üzrə Leybnits İnstitutu (IAMO) və İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə “Qafqazda və Mərkəzi Asiyada davamlı regional inteqrasiya üçün kənd təsərrüfatında ticarət və xarici investisiyalar” mövzusunda Beynəlxalq Konfrans keçirilmişdir (6-7 sentyabr 2018-ci il);

- İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutunda “Qənaətli istehsal üsulları: resurs səmərəliliyi və auditori” mövzusunda (31 oktyabr 2018-ci il) və “Qənaətli istehsal üsulları: resurs səmərəliliyi və standartları” mövzusunda (06 noyabr 2018-ci il) təlimlər keçirilmişdir;

- İnstitutun rəsmi internet səhifəsi (www.ier.az) müntəzəm olaraq yenilənmiş, sayta Beynəlxalq Konfrans 2018, Texnoloji Transfer Şəbəkəsi bölmələri daxil edilmişdir;

- Kitabxananın yeni elmi ədəbiyyatlarla zənginləşdirilməsi, nəşr işinin təşkili məqsədilə işlər görülmüşdür: yeni kitablar alınmış, kitabxaya daxil olan dövrü mətbuat və elmi ədəbiyyatların kataloqları və xülasələri hazırlanmış, “Azərbaycanda iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi xüsusiyyətləri və problemləri” adlı Elmi əsərlər toplusu çap edilmişdir. Həmçinin “ISO üzrə qənaətlilik əsasında keyfiyyətin idarə olunması sistemi”, “Texnologiyalar parkının idarəedici təşkilatına və rezidentinə aid güzəştlər”, “İnvestisiya təşviqi sənədi: ən vacib məqamlar”, “Kiçik və orta sahibkarlığın xidmət sahələri: təkliflər kataloqu”, “Qənaətli istehsal metodlarının tətbiq ediləcəyi müəssisələrə dair təhlillərin aparılması və müvafiq təkliflərin hazırlanması” adlı vəsaitlər hazırlanmış və institutun saytında (www.ier.az) yerləşdirilmişdir.